

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецька обласна військова адміністрація
Чернівецька обласна рада
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
Чернівецька обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

XIV БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 27 – 28 жовтня 2023 р.

УДК: 94(477) (063)

Друкується за ухвалою Вченої ради факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 1 від 29.09.2023 р.).

XIII Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція. Тези доповідей. Чернівці, 27 – 28 жовтня 2023 р. / Наук. ред. О.В. Добржанський. Чернівці: Технодрук, 2023. 227 с.

У збірнику тез учасників конференції на основі сучасних методологічних підходів розглядаються актуальні питання історичного минулого Буковини та Північної Бессарабії, історії України, історіографії, джерелознавства, історичної й політичної регіоналістики та етнології.

УДК: 94(477) (063)

Редакційна колегія:

Голова: проф. О.В. Добржанський.

Члени: проф. М.К. Чучко, проф. Ю.І. Макар, доц. М.Р. Гуйванюк (відповідальний секретар), доц. Г.М. Скорейко, асист. Т.Р. Ковалець, асист. О.В. Руснак, асист. Н.М. Христан.

Рецензенти:

Юрій М.Ф. доктор історичних наук, професор.

Райківський І.Я. доктор історичних наук, професор.

Мінаєва Тетяна, Мінаєв Андрій Періодичні видання Союзу визволення України	160
Карнатовський Андрій Періодичні видання подільського краю під час російсько-польсько- української війни	163
Стародубець Галина Формування образу «ворога народу» мовними засобами пресових видань Волині початку 1930-х рр.	165
Ксенчук Олег Документи ЦДАВО України про науково- дослідну роботу викладачів та студентів Чернівецького медінституту на початку 50-х рр. XX ст.	168
Точиліна Ірина Західні області Української РСР у соціально-економічній політиці більшовиків XX ст.: історіографічний аналіз	170
Перегінчук Марія Опозиційна поезія у самвидавному часописі «Український вісник» (1970 – 1972 рр.)	173

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. УКРАЇНА В МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКАХ ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Филипчук Олександр Русь і Свята Земля в час Хрестових походів: ідеї та їх трансляції	177
Ковалець Тарас Репетиція 1625-го: організація комісії для приборкання Війська Запорозького у маловідомій річпосполитській кореспонденції 1623 р.	180
Маркевич Оксана Конфіскаційна політика Російської імперії як управлінський механізм «приборкання» польської шляхти (на матеріалах Волинської губернії кін. XVIII ст.)	182
Хома Вікторія Становище дітей в прифронтовому регіоні Східного фронту в роки Першої світової війни	184
Юрій Михайло Особливості становлення української нації в складі Російської та Австро-Угорської імперій	187
Фечко Іван Трансформація відносин між німцями- колоністами та радянською владою в умовах утвердження сталінського тоталітарного режиму(1933 – 1945 рр.)	189

Тарас Ковалець (*Чернівці*)

**РЕПЕТИЦІЯ 1625-го: ОРГАНІЗАЦІЯ КОМІСІЇ
ДЛЯ ПРИБОРКАННЯ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО
У МАЛОВІДОМІЙ РІЧПОСПОЛИТСЬКІЙ
КОРЕСПОНДЕНЦІЇ 1623 р.**

Значення Хотинської кампанії 1621 р. для розвитку самовідомості та відчуття власної вартості й сили Війська Запорозького. Смерть гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного і її вплив подальший розвиток та воєнну активність запорожців. Перебіг сейму Речі Посполитої 1623 р. Постанова про проведення «козацької комісії»: передбачений комплекс заходів.

Відома історіографії інформація про спроби організування такої комісії 1623 р.

Технічний опис 10-и архівних епістолярних документів.

Лист Марціна Броневського до Криштофа Радзивіла 22.05.1623. Гетьман польний коронний Станіслав Конєцпольський разом з кварцяним військом, вибранцями і «бенефіціаріями» Речі Посполитої починають збір. Призначені комісари відмовляються від участі. Попри пильність запорозького гетьмана Михайла Дорошенка кільканадцять козацьких човнів прокравися на Чорне море. Конєцпольський дав знати про них до татарських і турецьких міст. Татарська загроза. Томаш Замойський зайнятий «трибунальською функцією» і хрестинами доньки.

Лист короля Зигмунта III до київського воєводи Т. Замойського 24.06.1623. Дипломатія Речі Посполитої доклала величезних зусиль для втримання миру з Туреччиною, потрібні не менші старання для вгамування інтенсивними засобами козацької сваволі. Посольства до козаків безрезультатні. Козацький гетьман попри обіцянки слухняності Війська королеві Речі Посполитій не може приборкати товариство. Великі шкоди у державах турецької імператора та «в Орді». Козацька загроза надзвичайно актуальна – «може принести розгнудану бурю на Річ Посполиту». Комісію стосовно запорожців потрібно виконати ретельно, зібравши військо у визначений час та місце. Вибранецькі підрозділи вже в дорозі.

Лист Зигмунта III до С. Конєцпольського 25.06.1623. Наполягання на проведення зборів й реалізації козацької комісії. Польний гетьман мав визначити перелік осіб, котрі зі своїми

загонами повинні були прибути під його командування. Король посилав свого комірника до цих людей, «пильно від них вимагаючи, щоби вони від цієї послуги не вимовлялися», із зауваженням, що, якби комусь здоров'я не дозволяло їхати самому, щоб іншого посилав замість себе.

Лист С. Конєцпольського до Т. Замойського 06.08.1623. Перші повідомлення про перенесення кампанії – польське командування на «вільніший і безпечніший час ту комісію відкласти мусить». Ногайський мурза Кантемір може вторгнутися з татарами, а невелика пригорща жовнірів не дасть собі з ними ради. Збір сил визначений у Теревовлі на 7 серпня – вони мали стати на Чорний і Покутський шляхи. Збираються місцеві магнати й шляхта, заклик до Замойського прибути.

Лист Зигмунта III до С. Конєцпольського 07.08.1623. Повідомлення про татарську небезпеку та перебування польного гетьмана в Галичині для збору сил. Похвала за підняття духу тамтешнім обивателям. Татари могли злякатися і «так глибоко не заходити» у коронні землі. Козацька сваволя продовжується, незважаючи на королівські укази та заборону від старшини. Її би треба доброю комісією приборкати – але це «відкладається на інший час», наразі татари «миру з нами не хочуть тримати».

Лист королівського секретаря Піотра Гембіцького до Т. Замойського 20.08.1623. Козацька комісія остаточно відкладається. Татари напали на Перемиську і Сяноцьку землі. До козаків вислано посланців, заохочуючи їх дати відсіч ординцям.

Лист коронного стражника Стефана Хмелецького до Т. Замойського 28.09.1623. Кримський хан із 40 тис. війська прийшов під Білгород заганяти до Криму Кантеміра і татар. Запорожці начебто рушили до Криму, тож хан поспішив назад. В оточенні хана багато прихильників вторгнення до Речі Посполитої за здобиччю. По полях переховується «сила татар» з наміром «шарпати Україну». Схожі дані у листі С. Конєцпольського до Т. Замойського 14.10.1623.

Лист від С. Конєцпольського до Александра Заславського 19.11.1623. Попереднього дня прийшов наказ від короля «з військом супроти свавільних куп наступити». Прохання до магната допомогти «своїми людьми». Королівські універсали розіслані до Луцька і Житомира для опублікування та заохочення тамтешніх

обивателів прибувати до коронного війська. Проблема ідентифікації «свавільних куп»: лісовчики чи запорожці?

Лист Зигмунта III до посла до Туреччини Кишиштофа Сербковича 21.12.1623. Хан погрожує напасти на Річ Посполиту. Козацький аргумент рекомендується використати для налаштування султанського двору проти кримського хана: коронне військо, мовляв, збиралося для «грунтового приборкання козаків», однак через вторгнення свавільних татар козацьку проблему не вирішено.

Оксана Маркевич (Житомир)

**КОНФІСКАЦІЙНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ
ЯК УПРАВЛІНСЬКИЙ МЕХАНІЗМ
«ПРИБОРКАННЯ» ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ (НА
МАТЕРІАЛАХ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІН. XVIII ст.)**

Наприкінці XVIII ст. на теренах Східної Європи відбулися важливі геополітичні зміни, пов'язані з поділом Речі Посполитої. Населення держави опинилося в складі різних держав, які вибудовували політику інтеграції новозахоплених територій. Верховна влада Російської імперії до польського Листопадового повстання проводила гнучку політику до місцевої знаті, що реалізовувався як проєкт управління губерніями «на особливих правах і привілегах...». На території українського Правобережжя імперська влада застосовувала спеціальні управлінські прийоми аби з одного боку заручитися підтримкою місцевих еліт, а з іншого – якнайшвидше інтегрувати захоплені території. До певної пори імперська влада «мирилася» з польською мовою діловодства та використання в судочинстві Литовських статутів, дозволяла виборність державних посад. Натомість вимагала повної лояльності до місцевої адміністративної та верховної влади, а у іншому випадку проводила виняткові заходи – конфіскації земель і маєтків. Завдання даної розвідки полягає в тому аби висвітлити наскільки типовим для Російської імперії кін. XVIII ст. – поч. XIX ст. було явище конфіскації маєтків та зробити висновки про масштабність цих заходів.

Володіння земельною власністю було виміром достатку та гарантувало політичні права, участь у самоврядуванні. Дворянство